

Za vreme u kome živimo sve bi se moglo reći osim da je dosadno. Paradoksi življenja ukazuju se na svakom koraku. Dok na jednoj strani *Jelisejskih polja* demonstranti u žutim prslucima lome izloge najpoznatijih svetskih brendova, na drugoj strani turisti se fotografiraju s policajcima koji bi trebalo da rasteruju okupljenu masu. Zaista posmatrač sa strane može pomisliti da se sve odvija po scenariju. Dolaze demonstranti, razbijaju, policija sa svih strana okužuje, juri one najagresivnije koji lupaju izloge, a hapsi one koji izlaze iz prodavnica punih ruku. Onima što sprejom ispisuju antiglobalističke i antikapitalističke poruke i čašćavaju predsednika Makrona ne baš lepim imenima policajci ostavljaju prostor za slobodu izraza i umetničko delovanje.

BAUK NEZADOVOLJSTVA (NE) KRUŽI EVROPOM: Virus uličnih demonstracija nije zaobišao ni druge evropske zemlje. Nezadovoljstvo građana ima različit predznak ali forma ispoljavanja je slična. Deluje šašavo ali ulica je i dalje najdemokratskiji prostor i kad druge institucije komunikacije zakažu, narodna volja se upravo tu oglašava. (Ne)upućeni bi mogli brzopletu da zaključie da bauk nezadovoljstva kruži Evropom.

Ali upućeniji i razgovoru vični u Evropi su debatovali ne samo na Salonu knjiga, već i na drugim mestima poput *Nacionalnog centra za knjigu*, *Instituta za humanističke i društvene nauke* kao i na fakultetu za jezike i književnost na *Sorboni*. Organizatori Sajma želeli su da obeleže 30 godina od pada *Zida* i provere šta je danas sa evropskim jedinstvom, identitetom i kulturnom komunikacijom. Stoga je skoro trećina od 250 konferencija, tematskih razgovora i okruglih stolova, koji su organizovani povodom Salona knjiga bili posvećeni evropskim temama.

O aktuelnoj situaciji u evropskom izdavaštvu u *Nacionalnom centru za knjigu* Francuske govorili su Georgij Borisov, Konstantinos Papadopoulos, Izabel Val i Paskal Tuo. I gle čuda zaključili da je si-

Žuti prsluci i žute zvezde

Salon knjiga u Parizu održan je 39. put od 15. do 18. marta. Počasni gost (Evropa i grad u središtu pažnje) bila je Bratislava. Srbija bez štanda

Tekst i foto: **Zoran Hamović**

tuacija u izdavaštvu veoma teška! Kriza u Grčkoj kako kaže kolega Papadopoulos nije još prošla, tako da je izdavaštvo daleko od brige i potrebe javnosti. Ono što njega najviše muči je činjenica da iz Grčke odlazi više od trećine mladih. A Georgij Borisov iz Sofije ukazuje da totalitarni režimi više vole kvantitet nego kvalitet u izdavaštvu, a da od banaka teško može da se dobije kredit jer izdavaštvo i kultura ne pripadaju sektoru od tržišnog poverenja. Izabel Val strahuje od posledica *Bregzita* ali i nestajanja knjižara. *Amazon* melje sve pred sobom. Zabrinuta je za *Fojls*, koji je ubedljivo najpopularnija knjižara u Londonu, posebno kad je reč o prevodima. Paskal Tuo kaže da je francuska drugačija i strahovi od knjižarskih lanaca ili izdavačkih grupa su neopravdani jer u Francuskoj, smatra on, nezavisni izdavači još uvek mogu solidno da posluju. Ali on se plaši nedostatka književne kritike i spominje uzornog Bernara Pivoa, dok zapaža da su mnogi u zabludi kad je reč o *Fejsbuku*, čak i intelektualci. Smatra da *Fejsbuk* upravlja lažima i manipuliše korisnicima i da to u velikoj meri poništava uslove za ozbiljnu i stručnu kritiku.

IZDAVAČKI BLUZ: I sama organizacija Salona knjiga potvrđuje navode kolega. Vidljivo je da je sve teže načiniti koherentnu koncepciju i okupiti izdavače. Salon knjiga se prostire na nešto manjem prostoru nego ranijih godina. Kad se pogleda lista imena izlagača i njihov broj jasno je da se izdavačke kuće povlače ili nestaju, a prostor zauzimaju organizacije i asocijacije. Ipak bez obzira na razna spajanja i *gutanja* tu su dobro znani *Galimar* i *Flamarion*, *Stock*, *POL*, *Grase*, *Plon*, *Alban Mišel*, *Akt Sid*, *Sej*, *Bajar*... Više od tri stotine pisca predstavilo je i potpisivalo svoju knjigu. Tu je *Veliki portret Uelbeka* sa njegovim *Serotoninom*,

a istaknuti su i našoj publici poznati Rafaela Đordano, Filip Beson, Havijer Serkas, Sedrik Vilani, Mark Levi. Kako duhovito reče jedan francuski kolega – "ovaj Salon je izdavački bluz"!

Izuzetan nastup imali su Rumuni, ureden stand i odličan program, kao i originalni Kvebek sa atraktivnim izgledom prostora i mnoštvom korisnih publikacija o autorima, izdavaštvu i institucijama u Kanadi koje se staraju o nastajanju i životu knjige, prevođenju i predstavljanju pisaca i savremene kanadske književnosti.

Bratislava, grad u središtu pažnje, na svojoj *agori* organizovala je više od dvadeset programa predstavljanja knjiga i tematskih razgovora na kojima su učestvovali i filozof Pavel Vilikovski, pesnik Ivan Štrpka kao i misteriozni Bala. Izložen je veliki broj slovačkih izdanja, izdavača koji su gotovo svi iz glavnog grada. Među njima i *Balkan Bues*, Petera Juščaka.

Srbija nema štand ali na raznim štandovima prisutni su naslovi nekih od naših autora prevedenih na francuski, kao David Albahari,

Goran Petrović, Filip David, Vladan Matijević, Srđan Valjarević, kao i Slobodan Selenić, Ivo Andrić, Milorad Pavić...

SASTAJALIŠTE IDEJA, LJUDI I KNJIGA: No, kad je reč o budućnosti knjige i ove manifestacije zanimljiva su iskustva iz razgovora sa studentima slavistike na *Sorboni*. Sve slabije koriste štampanu

knjigu za čitanje i učenje, a gotovo sasvim su prešli na čitanje s ekrana pametnog telefona ili tableta. Jedna studentkinja se odvažila da kaže da radije uči iz štampanih izdanja ali čita uglavnom sa ekrana. U tom smislu je i okrugli sto koji je organizovan na *Fakultetu za humanistiku i društvene nauke* usmerio pažnju na bibliodiversitet odnosno raznolikost. Skoro da se više i ne postavlja pitanje perspektive prodaje štampanog sadržaja. Otvoreni pristup i zalaganje za objavljivanje na više jezika je stvar budućnosti prema tvrdnjama i potvrđenom iskustvu Severine Sofio, sociološkinja i urednica časopisa *Simbolic goods* Džona van der Beke, direktora *Brepolsa*, Delfima Fereire Leaoa, profesora na Univerzitetu *Coimbra* (Portugal) i Pjera Monieja, zamenika direktora *OpenEdition* iz Pariza. Naravno reč je stručnim knjigama posebno iz humanistike i društvenih nauka.

Ovaj razgovor, u kome je potpisnik ovog teksta takođe učestvovao, organizovan je s temom: *Objavljivati na više jezika: Može li se govoriti o „biblio-raznolikosti“?*

Objavljivanje na više jezika nudi inovativne perspektive za afirmaciju humanističkih i društvenih nauka. Objavljivanje na nekoliko jezika pokreće pitanje ciljne publike i pokriva veoma različite prakse u zavisnosti od konteksta, na primer, od *perifernog* ili *globalnog* tržišta. Na koji način ove prakse učestvuju u *biblio-raznolikosti* i šta su donele kao pozitivna iskustva i rešenja nije se baš jasno moglo razaznati. Ali jedno je izvesno da svi traže puteve da zadrže ono za šta su emotivno vezani, a to je štampana knjiga, i da razumeju ono što je prisutno kao delatna praksa pisanja, objavljivanja i čitanja, a to je digitalno polje komunikacije. Salon u Parizu još jednom je potvrdio da se još uvek živo i entuzijastično sastajalište ideja, ljudi i knjiga. ☞